

Jacek Borzyszkowski

Problem zdefiniowania i klasyfikacji seksurystyki

Turystyka Kulturowa nr 1, 19-31

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Jacek Borzyszkowski

Problem zdefiniowania i klasyfikacji seksturystyki

Słowa kluczowe: seksturystyka, definicja, rodzaje turystyki, turystyka kulturowa

Wprowadzenie

Jednoznacznie można stwierdzić, iż szereg popularnych destynacji turystycznych na świecie jest tradycyjnie kojarzonych ze zjawiskiem turystyki erotycznej: są to m. in. Tajlandia, Kuba, Dominikana. Chociaż o turystyce seksualnej można mówić jako o zjawisku występującym od co najmniej kilkuset lat, to jednak dopiero w XX w. przybrała ona rozmiary na tyle znaczne, iż zaczęła interesować jako przedmiot badań również geografów [Kowalczyk, 2008, s.36-37]. W Polsce nie było dotychczas szerszych analiz odnoszących się do tego problemu, chociaż w mediach często wspomina się o turystyce erotycznej jako o coraz bardziej popularnej formie podróży Polaków (szczególnie w aspekcie zagranicznej turystyki wyjazdowej). W literaturze obcojęzycznej turystyce erotycznej poświęcono wiele uwagi, traktując ją nie tylko jako zjawisko o znaczeniu typowo erotycznym, ale wskazując także na szereg innych aspektów, w tym także ekonomicznych.

Niniejszy artykuł obejmuje przegląd różnych definicji zjawiska seksturystyki, z jednoczesnym wskazaniem ich podobieństw i różnic. Autor analizuje ponadto możliwości sklasyfikowania turystyki erotycznej w strukturze rodzajowej turystyki, z jednoczesną próbą odpowiedzi na pytanie, czy zjawisko to może być traktowane jako forma turystyki kulturowej. Przytoczone argumenty mają wskazać, na podstawie m. in. przeglądu definicji turystyki kulturowej, jak silne są zależności pomiędzy obiema formami podróżowania.

1. Próba zdefiniowania seksturystyki

Turystyka erotyczna, turystyka seksualna, określana także jako seksturystyka (ang. *sextourism*), jest jednym z najbardziej kontrowersyjnych aspektów współczesnej turystyki międzynarodowej [Godlewski, Wereszczuk, 2010, s. 11]. Problem stanowi również klarowne sprecyzowanie i ścisłe zdefiniowanie turystyki seksualnej. Najczęściej w literaturze podawana jest definicja przyjęta przez Światową Organizację Turystyczną (UNWTO) – por. **tab. 1**. Okazuje się jednak, iż w opinii wielu naukowców takie ujęcie problemu jest niewystarczające i zbyt ogólne.

Tabela 1. Pojmowanie seksturystyki według różnych autorów

Lp.	Autor	Definicja seksturystyki
1.	H. van Kerwijk	Seksturystyka dotyczy zaspokojenia seksualnego jako podstawowej motywacji podróży, niezależnie od poziomu świadomości tego czynnika
2.	M. Opperman	Seksturystyka to intymne, komercyjne relacje między turystami a prostytutkami lub po prostu turystyka o komercyjnych celach seksualnych
3.	S. Horner, J. Swarbrooke	Seksturystyka oznacza „stosunek płciowy z daleka od domu”
4.	Światowa Organizacja Turystyki (UNWO)	Seksturystyka to podróże organizowane przez przemysł turystyczny albo bez jego udziału, ale wykorzystujące jego struktury, których podstawowym celem jest doprowadzenie do komercyjnych kontaktów seksualnych między turystami a osobami zamieszkującymi dane terytorium

5.	Travel Industry Dictionary	Seksturystyka to podróże podejmowane przede wszystkim lub wyłącznie przez mężczyzn z krajów rozwiniętych zazwyczaj do krajów Trzeciego Świata w celu angażowania się w aktywność seksualną, często o charakterze ekstremalnym, zakazanym lub nielegalnym
6.	W. Kibicho	Seksturystyka to rodzaj turystyki, w którym główną motywacją lub celem podróży jest konsumpcja lub komercyjne zaangażowanie się w relacje seksualne
7.	M. Clancy	Międzynarodowa seksturystyka obejmuje podróże osób z jednego kraju do drugiego i towarzyszące temu zjawisko wymiany rzeczy wartościowych w zamian za usługi seksualne świadczone przez mieszkańców kraju docelowego
8.	J. Davidson-O'Connell	Seksturystyka to podróże mężczyzn i kobiet z krajów gospodarczo rozwiniętych do krajów słabo rozwiniętych w celu zakupu usług seksualnych świadczonych przez lokalnych mężczyzn, kobiety i dzieci

Zródło: *WTO Statement on the Prevention on the Organized Child Sex Tourism* [1995]; *Travel Industry Dictionary* [2010]; W. Kibicho [2009, s. 17]; I. Yeoman, C. Drudy, R. Robertson, U. McMahon-Beattie [2004, s. 80]; S. Horner, J. Swarbrooke [2004, s. 312]; Ch. Pruth [2007, s. 15]; M. Clancy [2002, s. 72]; *Thailand – Tourism and the Sex Industry* (materiał powielony).

Przeprowadzane badania nad zjawiskiem turystyki erotycznej wskazują, że główny motyw podróży, jakim jest korzystanie z usług seksualnych, nie zawsze musi być związany z ich „kupowaniem” przez turystów. Na rynku turystycznym pojawiają się także wyspecjalizowane biura podróży, które oferują pobyt w zamkniętych ośrodkach wypoczynkowych osobom pragnącym nawiązać przygodne kontakty seksualne nie mające charakteru komercyjnego, np. między turystami a mieszkańcami bądź w grupie turystów [Kurek (red.), 2007, s. 255].

Definicja przyjęta przez UNWTO wskazuje na „prostytucyjny” charakter turystyki seksualnej. Nie zgadza się z tym założeniem m. in. M. Opperman, według którego turystyka seksualna powinna obejmować również tzw. „turystykę romantyczną”, czy przypadkowe stosunki płciowe [Gibson, 2001, s. 35].

Zdefiniowanie seksturystyki przysparza też wielu innych problemów. Dla przykładu, czy turysta, którego łączą stosunkowo długie relacje z pracownikiem seks-biznesu, powinien być traktowany na równi z turystą, którego kontakt jest często przypadkowy i zazwyczaj nie powtórzy się? Ponadto, czy seksturystą można nazwać osobę, której podstawowy motyw podróżowania dotyczy kontaktu cielesnego, czy tylko osobę, która taki zamiar zrealizowała [Mullings, 2000, s. 233]?

Według Pritcharda i Morgana o występowaniu seksturystyki decydują trzy czynniki, tj.: ubóstwo, które zmusza kobiety (a czasami mężczyzn) do poszukiwania dochodów w prostytucji, turyści (czasem turystki), którzy nauczyli się patrzeć na „kolorowe kobiety”, jako na bardziej chętne i aktywniejsze seksualnie niż kobiety z krajów ich pochodzenia, polityczne i ekonomiczne interesy, zachęcające do zdobywania dochodów z sessturystyki [Pruth, 2007, s. 14].

M. Opperman, poza elementem komercyjności, podaje pięć dodatkowych czynników decydujących o zjawisku seksturystyki, tj.:

- cel podróży,
- długość podróży,
- długość samego czasu pobytu w miejscu docelowym,
- relacje,
- stosunek płciowy [Pruth, 2007, s. 15].

Należy jednak pamiętać, iż turystyki seksualnej nie można jednoznacznie utożsamiać z prostytutką. Wynika to z przekonania wielu seksturystów (a często i seksturystek) o możliwości zakupu nie tyle usług seksualnych, co czułości. Zdarzają się bowiem zjawiska, gdy relacje turystów z napotkanymi miejscowymi kobietami są utrzymywane również po powrocie do domu [Pruth, 2007, s. 15]. Ch. Prutt [2007, s. 17] uważa, iż czynnik komercyjny nie jest istotny przy definiowaniu turystyki seksualnej. Twierdzi, iż ten rodzaj turystyki oznacza wszelkie stosunki seksualne między mężczyzną (lub kobietą) przebywającym w podróży w celach wypoczynkowych lub biznesowych na określony okres, a kobietą (lub mężczyzną) żyjącą w kraju pobytu turysty.

Dychotomię seksturystyki podkreślają Ch. Ryan i C. M. Hall [2001, s. 49], według których zjawisko to może być analizowane jako:

- dobrowolne lub wynikające z przymusu,
- komercyjne lub niekomercyjne,
- zwiększające lub poniżające własną tożsamość.

Podjęte w literaturze dyskusje na temat zdefiniowania seksturystyki prowadzą do dalszych rozważań, głównie dotyczących podróży, które można jednoznacznie (lub nie) zaliczyć do form turystyki erotycznej. Turystyka seksualna dotyczy często prostytutki, pedofilii, homoseksualizmu. Obecnie jest to rozwinięta forma przemysłu erotycznego. S. Horner i J. Swarbrooke [2004, s. 304 i dalsze] do turystyki seksualnej, poza tradycyjnym rozumieniem tego zjawiska, zaliczają:

- seksturystkę kobiet (female sex tourism – FST),
- turystykę gejów (gay sex tourism – GST),
- seksturystkę dziecięcą (child sex tourism – CST).

Według M. Clancy [2002, s. 72] seksturystyka jest zjawiskiem dość złożonym, obejmuje bowiem:

- zjawiska heteroseksualne i homoseksualne,
- podróże osób ukierunkowanych na usługi seksualne świadczone przez osoby pełnoletnie i nieletnie,
- osoby, które można określić „sytuacyjnymi seksturystami” [Clancy, 2002, s. 72].

Według niektórych autorów badane zjawisko obejmuje również seksturystkę dziecięcą (child sex tourism – CST) [Horner, Swarbrooke, 2004, s. 304].

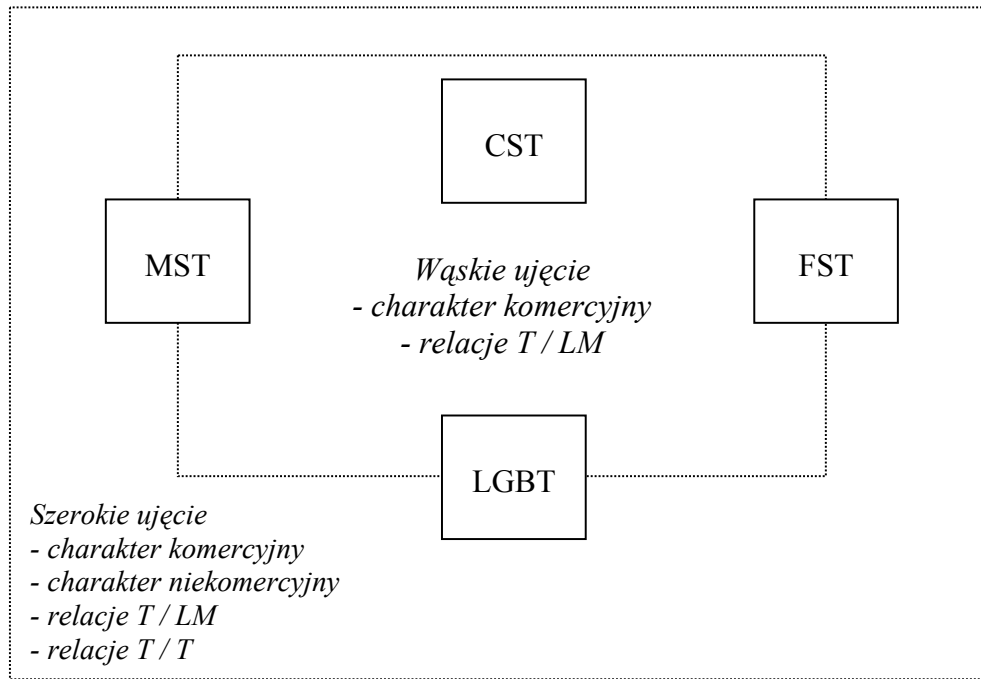
Portal Sextourism.org podaje, iż podstawowe sektory seksturystyki obejmują:

- turystykę seksualną mężczyzn (male sex tourism – MST),
- turystykę seksualną kobiet (female sex tourism – FST),
- turystykę seksualną gejów i lesbijek (gay&lesbian sex tourism – GLST),
- pozostałe zjawiska seksturystyki, w tym turystykę tranwestytów i osób transgenderycznych¹.

Bardzo podobnie turystyka erotyczna jest opisywana w innych źródłach. Według jednego ze słowników jest to podróż, w większości zagraniczna, podejmowana głównie w celu zaspokajania potrzeb seksualnych (niekiedy nietypowych, w tym parafilii). Najczęściej polegająca na korzystaniu z heteroseksualnej prostytutki, rzadziej homoseksualnej i dziecięcej [Godlewski, Wereszczuk, 2010, s. 11-12].

Podobnego zdania jest M. Mika, podkreślając, że ważny udział w turystyce seksualnej mają podróże osób homoseksualnych, w tym obywateli państw, gdzie takie kontakty są kulturowo zabronione (np. niektóre kraje islamskie). Szczególnie przerażającym zjawiskiem są indywidualne podróże osób ukierunkowanych na zaspokajanie potrzeb kontaktów z osobami nieletnimi (ang. child sex tourism), które są tolerowane i nie uznawane za przestępstwo w niektórych państwach na świecie, np. Kambodża czy Kenia [Kurek (red.), 2007, s. 256].

¹ W literaturze przyjmuje się, iż turystykę gejów, lesbijek, biseksualistów oraz osób transgenderycznych określa się mianem LGBT (lesbian, gay, bisexual and transgender tourism)

Rysunek 1. Seksturystyka w wąskim i szerokim ujęciu

Objaśnienia: CST – child sex tourism (sekssturystyka dziecięca), FST – female sex tourism (sekssturystyka kobiet), LGBT – gay, lesbian bisexual and transgender tourism (turystyka lesbijek, gejów, biseksualistów oraz osób transgenderycznych), MST – male sex tourism (sekssturystyka mężczyzn), T / T – relacje: turyści – turyści, T / LM – relacje: turyści – ludność miejscowa.

Źródło: Opracowanie własne.

Przedstawiony powyżej przegląd literatury pozwala wysunąć tezę, iż obecnie sekssturystykę można traktować w wąskim i szerokim ujęciu (rys. 1), a poszczególne formy podróży należy analizować w oparciu o dwa kryteria, tj. charakter komercyjny lub niekomercyjny oraz hetero- lub homoseksualne stosunki płciowe (tab. 2).

Tabela 2. Matryca sekssturystyki

	Charakter komercyjny	Charakter niekomercyjny	
		T / T	T / LM
Stosunki heteroseksualne	CST FST MST	FST MST	FST MST
Stosunki homoseksualne	CST LGBT	LGBT	LGBT

Objaśnienia: CST – child sex tourism (sekssturystyka dziecięca), FST – female sex tourism (sekssturystyka kobiet), LGBT – gay, lesbian bisexual and transgender tourism (sekssturystyka lesbijek, gejów, biseksualistów oraz osób transgenderycznych), MST – male sex tourism (sekssturystyka mężczyzn), T / T – relacje: turyści – turyści, T / LM – relacje: turyści – ludność miejscowa.

Źródło: Opracowanie własne.

Podjęte powyżej rozważania ukazały, jak skomplikowanym jest nawet szacunkowe określenie, jakie formy podróży należy (lub nie) zaliczyć do sekssturystyki. Niemniej warto zauważyć, że tradycyjne pojmowanie turystyki erotycznej tylko jako zjawiska typowego dla mężczyzn, którzy płacą za usługi seksualne w miejscach znajdujących się poza ich zwykłym otoczeniem, jest niewłaściwe i nieaktualne. Biznes sekssturystyczny i jego zdecydowany

rozwój wskazuje na konieczność wyodrębniania nowych form podróżowania, niestety także o zdecydowanie negatywnym charakterze (w tym dziecięcej seksturystyki).

2. Seksturystyka w strukturze rodzajowej turystyki

Miejsce turystyki seksualnej w strukturze rodzajowej turystyki można analizować w oparciu o podstawowe motywy uprawiania tej formy turystyki. Jednym ze sposobów wyodrębniania rodzajów turystyki jest zwrócenie uwagi na kryterium motywacji, którym kierują się ludzie przy jej wyborze.

Motywy uprawiania turystyki, które w praktyce traktowane są jako motywacje podróży turystycznych, odpowiadają na pytanie, z jakich przyczyn (ważnych dla jednostki powodów) ludzie podróżują bądź są skłonni do podróżowania [Suprewicz, 2005, s. 88]. W literaturze występuje szereg ich podziałów (tab. 3).

Tabela 3. Podział motywów i celów turystycznych wg różnych autorów

Lp.	Autor	Motyw / cel
1.	V.T.C. Middleton (1996)	Związane z pracą Związane z kulturą fizyczną oraz fizjologiczne Kulturalne/psychologiczne/edukacyjne Towarzyskie i etniczne Rozrywka/zabawa/przyjemność Religijne
2.	W.W. Gaworecki (1997)	Fizyczne (wypoczynek, leczenie, sport) Psychiczne Interpersonalne Kulturalne Prestiżowe (rozwój osobowości)
3.	Instytut Turystyki (1992)	Wypoczynek i wakacje Sprawy zawodowe Inne cele turystyczne
4.	WTO (1995)	Wypoczynek, rekreacja, wakacje Odwiedziny krewnych i znajomych Podróże w sprawach zawodowych i interesach Podróże w celach zdrowotnych Podróże w celach religijnych, pielgrzymki Inne
5.	J. Ch. Holloway, Ch. Robinson (1997)	Fizyczne (odpoczynek i relaks, aktywność i przygoda, zdrowie) Kulturalne (edukacyjne, historyczne/archeologiczne, polityczne, naukowe/techniczne, sztuka, religia, handlowe)

Źródło: V.T.C. Middleton [1996, s. 52-62], W.W. Gaworecki [1997, s. 20-21], *Podstawowe definicje i klasyfikacje w statystyce turystyki* [1992], *Terminologia turystyczna. Zalecenia WTO* [1995, s. 11], J. Ch. Holloway, Ch. Robinson [1997, s. 107].

Ogólnie można stwierdzić, że turystycznymi migracjami ogromnej populacji ludzi na świecie „rządzą” w zasadzie trzy grupy motywów, tj.:

doznawanie przyjemności – wypoczynek, odwiedziny krewnych i znajomych, uprawianie sportu, hobby itd.,

zarabianie pieniędzy – spotkania, misje, interesy itd.,
osiąganie doskonałości psychicznej i fizycznej – studia, zdrowie, pielgrzymki itd.
[Szwichtenberg (red.), 2000, s. 54].

Trudno w literaturze znaleźć seks lub erotykę jako podstawowy motyw lub cel podróży turystycznych. Jednym z wyjątków jest podział zastosowany przez Mayo i Jarvis'a (tab. 4).

Tabela 4. Motywy uprawiania turystyki wg Mayo i Jarvsa

Lp.	Nazwa motywacji	Cel podróży
1.	Motywy edukacji i kultury	Zobaczyć, jak żyją, pracują i bawią się ludzie w innych krajach Lepiej zrozumieć to, o czym słyszeli w wiadomościach Uczestniczyć w specjalnych wydarzeniach
2.	Motywy relaksu i przyjemności	Zerwać z codzienną rutyną Przyjemnie spędzić czas Zdobyć trochę seksualnych lub romantycznych doświadczeń
3.	Motywy etnicznego dziedzictwa	Odwiedzić miejsca skąd pochodzi rodzina Odwiedzić miejsca skąd przybyła rodzina lub przyjaciele
4.	Inne motywy	Pogoda Zdrowie Sporty Ekonomia Przygoda Zgodność ze zwyczajami Uczestnictwo w historii Socjologia, pragnienie zdobycia wiedzy o świecie

Źródło: R. Winiarski, J. Zdebski [2008, s. 49].

Wyraźnie podkreśla to także Crandall, który wymienia następujące motywy uprawiania turystyki:

przyjemność z obcowania z naturą /
ucieczka od cywilizacji,
ucieczka od rutyny i
odpowiedzialności,
ćwiczenia psychiczne,
kreatywność,
relaks,
kontakty społeczne,
spotkania z innymi ludźmi,
kontakty heteroseksualne,
spotkania rodzinne,
uznanie społeczne / status,
altruizm,
samorealizacja,
zapobieganie nudzie,
estetyzm intelektualny [Prebensen,
2006, s. 13].

Równie problematyczne (o ile nie bardziej) wydaje się być również umiejscowienie seksturystyki w strukturze rodzajowej turystyki. Wynika to m. in. z faktu znacznych rozbieżności w podziale rodzajów turystyki przez różnych autorów (tab. 5).

Tabela 5. Rodzaje turystyki według różnych autorów

Lp.	Rodzaj turystyki	A. Kowalczyk (2000)	H. Borne, A. Doliński (1998)	D. Jakubikova M. Ježek, M. Pavlak (1995)	A. Szwichtenberg i inni (2000)	A. Panasiuk i inni (2001)	W.W. Gaworecki (1997)7
1.	Alternatywna		+		+	+	+
2.	Agroekoturystyka			+			
3.	Agroturystyka					+	
4.	Biznesowa		+				+
5.	Edukacyjna		+	+			
6.	Ekologiczna (ekoturystyka)	+	+		+	+	
7.	Etniczna		+			+	+
8.	Gastronomiczna			+			
9.	Handlowa	+					
10.	Historyczna			+			
11.	Konferencyjna			+			
12.	Kongresowa	+	+	+4	+		+
13.	Krajoznawcza (poznawcza)	+	+		+	+	+
14.	Kulturowa (kulturalna)		+	+2	+		+
15.	Kwalifikowana		+		+	+	+
16.	Miejska	+		+			
17.	Młodzieżowa			+			
18.	Morska		+				+
19.	Motywacyjna		+	+		+	+
20.	Osób niepełnosprawnych			+			
21.	Osób starszych			+			
22.	Polonijna		+				+
23.	Przemysłowa				+		
24.	Religijna	+	+1		+6		+6
25.	Rozrywkowa			+			
26.	Socjalna		+		+		+
27.	Sportowa			+			
28.	Trekking		+				
29.	Uzdrowiskowa	+					
30.	Weekendowa		+		+		+
31.	Wiejska		+	+5	+		
32.	W interesach					+	
33.	Wypoczynkowa	+			+	+	
34.	Zdrowotna		+	+3	+	+	+

Objaśnienia: ¹ – jako turystyka religijna i pielgrzymkowa, ² – łącznie z turystyką edukacyjną, ³ – łącznie z turystyką sportową, ⁴ – łącznie z turystyką konferencyjną, ⁵ – łącznie z agroekoturystyką, ⁶ – jako

turystyka religijno-pielgrzymkowa, ⁷ – wybrano rodzaje turystyki, które autor szczegółowo analizuje.

Źródło: H. Borne, A. Doliński [1998, s. 30-42], W.W. Gaworecki [1997, s. 24-84], A. Kowalczyk [2000, s. 157-179], A. Panasiuk (red.) [2001, s. 56-59], A. Szwichenberg (red.) [2000, s. 41-52].

Nie wdając się w bardziej szczegółową analizę klasyfikacji rodzajów turystyki dokonanych przez wymienionych autorów, stwierdzić należy, iż zaproponowane podziały są w wielu przypadkach dość zróżnicowane. Uwzględniają one klasyfikację w oparciu o wiele kryteriów, np.:

czas trwania podróży lub pobytu – turystyka weekendowa,
miejsce docelowe podróży (rodzaj recepcji turystycznej) – turystyka wiejska, turystyka miejska,
wiek uczestników podróży turystycznej – turystyka osób starszych, turystyka młodzieżowa,
rodzaj finansowanie – turystyka socjalna,
używany środek transportu – turystyka morska.

Określenie motywów uprawiania turystyki ułatwia sprecyzowanie rodzaju turystyki, który obejmowałby seksturystykę (tab. 6-7).

Tabela 6. Podział turystyki według kryterium motywacji (wg B. W. Ciesielskiego)

Lp.	Nazwa motywacji	Rodzaj turystyki
1.	Wypoczynek pasywny	Turystyka wczasowa
2.	Wypoczynek aktywny	Turystyka sportowo-rekreacyjna
3.	Własne zdrowie	Turystyka lecznicza (uzdrowskowo-sanatoryjna)
4.	Poznanie	Krajoznawstwo, turystyka oświatowa, religijna
5.	Zainteresowania	Turystyka kwalifikowana
6.	Interpersonalne	Turystyka rodzinna, klubowa
7.	Zawodowe	Turystyka biznesowa, naukowa
8.	Przeżywanie	Turystyka rozrywkowa, narodowa

Objaśnienia: Pogrubiona czcionka oznacza motyw i rodzaj turystyki właściwy dla seksturystyki (wg J. Borzyszkowskiego).

Źródło: B. W. Ciesielski [2000, s. 19].

Tabela 7. Rodzaje turystyki według kryterium motywacji (wg W. W. Gaworeckiego)

Lp.	Motywacje	Rodzaj turystyki
1.	Fizyczne: Wypoczynek Leczenie Sport	Turystyka wypoczynkowa Turystyka lecznicza Turystyka sportowa
2.	Psychiczne: Ucieczka od codziennej izolacji Rozrywka Pęd do przeżyć	Turystyka nastawiona na wrażenia, przeżycia, np. turystyka oświatowa, wypoczynkowa, klubowa
3.	Interpersonalne: Odwiedziny u krewnych, przyjaciół, znajomych Życie towarzyskie, kontakty społeczne Eskapizm (ucieczka od natury, oderwanie od rzeczywistości)	Turystyka klubowa lub turystyka nastawiona na przeżycia Turystyka kempingowa
4.	Kulturalne:	

	Poznanie innych krajów i regionów Zainteresowanie sztuką Podróże motywowane religią	Turystyka oświatowa, kształcąca
5.	Prestiżowe: Rozwój osobowości (kształcenie się i doskonalenie) Chęć bycia uznanym i szanowanym	Turystyka kongresowa, biznesowa Turystyka nastawiona na przeżycia

Objaśnienia: Pogrubiona czcionka oznacza motyw i rodzaj turystyki właściwy dla seksturystyki (wg J. Borzyszkowskiego).

Źródło: W. W. Gaworecki [1997, s. 20-21].

Istotnym wydaje się próba sklasyfikowania turystyki erotycznej i umiejscowienia jej w strukturze rodzajowej turystyki przez różnych autorów. Przykładowo, M. Mika zalicza ją (obok agroturystyki, turystyki morskiej, rozrywkowej, handlowej, turystyki zabawy) do form turystyki wypoczynkowej [Kurek (red.), 2007, s. 196]. Co ciekawe, jak podają S. Horner i J. Swarbrooke [2004, s. 314], seksturystyka w wielu krajach jest silnie związana z turystyką biznesową, z zachowaniami podróżnych dysponujących znacznymi środkami finansowymi i będących często poza domem. Podobnie wynika to z definicji seksturystyki Ch. Pruth [2007, s. 17], która uważa, iż ten rodzaj turystyki jest widoczny podczas podróży w celach wypoczynkowych lub biznesowych. A. Kowalczyk [2000, s. 173-174] podaje, iż turystyka erotyczna oraz turystyka homoseksualna stanowią specyficzne przykłady tzw. turystyki handlowej, jako bliskie patologiom społecznym. Za turystykę handlową, w przeciwieństwie do typowej turystyki biznesowej, uznaje on podróże, w której uczestnicy rzadko korzystają z hoteli, drogich restauracji lub niektórych środków komunikowania się.

3. Turystyka erotyczna formą turystyki kulturowej?

Należy nadmienić, iż problem ujęcia turystyki erotycznej w strukturze rodzajowej turystyki (a tym samym – próba zakwalifikowania jej określonego rodzaju) wynika przede wszystkim z trudności zdefiniowania tego zjawiska. Przedstawione wcześniej pojęcia seksturystyki wskazują na znaczne rozbieżności. Autor niniejszego artykułu uważa, iż turystyka erotyczna powinna być ujmowana znacznie szerzej, obejmując nie tylko zjawiska wynikające z definicji Światowej Organizacji Turystyki (por. tab. 1). Podobnie jak ujmowanie turystyki kulturowej „nabiera nowego znaczenia” (ujęcie węższe i szersze), tak turystyka erotyczna nie może być pojmowana tylko i wyłącznie jako „doprowadzenie do komercyjnych kontaktów seksualnych między turystami a osobami zamieszkującymi dane terytorium”. Problem pojmowania seksturystyki (a tym samym – zaliczenia jej do konkretnego rodzaju turystyki) wynika m. in. z samego zdefiniowania seksturysty. Precyzyjne określenie seksturysty jest problematyczne z wielu względów, m.in.:

czy osoba podróżująca w celach erotycznych na terenie własnego kraju może być nazwana krajowym seksturystą? Jak z kolei odnieść to samo zjawisko do homoseksualistów?

czy osoba, która ma jedynie zamiar posiadania kontaktów seksualnych w trakcie podróży może być sklasyfikowana jako seksturysta? Czy tego typu zachowanie powinno być „zaplanowane” przed wyjazdem? A może za seksturystę należy uznać dopiero osobę, która 1. wyjeżdża z zamiarem posiadania kontaktów seksualnych i 2. realizuje go?

jak sklasyfikować osobę odwiedzającą tradycyjne miejsca uznawane za tzw. centra turystyki erotycznej (ang. red light districts – RLD), jednocześnie nie płacąc za usługi seksualne? A jak turystę, u którego nie dochodzi do kontaktów seksualnych, a jedynie korzysta on z „wizualnych” usług erotycznych [Kibicho, 2009, s. 21]?

Autor uważa, że współczesne pojmowanie turystyki erotycznej powinno wykraczać poza dotychczasowe rozważania. Tym samym za zjawisko takie należy uwzględnić nie tylko

komercyjne kontakty seksualne między turystami a lokalną ludnością. Z drugiej strony, nie zawsze podróż „o zabarwieniu erotycznym” musi obejmować kontakty płciowe. Dla wielu osób wyjazd do konkretnej destynacji może np. ograniczać się „tylko” do „zwiedzenia” miejsc tradycyjnie kojarzonych z turystyką erotyczną czy udziału w „przedstawieniu” o charakterze erotycznym (m. in. w klubach erotycznych, striptiz). Z drugiej strony, dla wielu osób podróżowanie jest nierozdzielnie związane z poznawaniem nowych ludzi, przy czym często nowe znajomości – zawierane bądź ze współ-podróżującymi, bądź ze świeżo spotykanymi osobami – mają podtekst erotyczny [Kowalczyk, 2008, s. 23-27].

Czy w takim razie można stwierdzić, iż turystyka seksualna jest formą turystyki kulturowej? Taką tezę stawia m. in. A. Kowalczyk. Uszczegółowiając swoje rozważania, wymieniony autor podaje, iż turystyka seksualna jest rodzajem turystyki, która niekiedy jest bliska „turystyce rozrywkowej” i która stanowi – mimo pewnych wątpliwości natury moralnej – części turystyki kulturowej [Kowalczyk, 2008, 36]. Podobnego zdania jest T. Jędrusiak [2008, s. 94], który do turystyki kulturowej zalicza tzw. turystykę mniejszości seksualnych (co ciekawe autor nie uwzględnił turystyki (hetero)seksualnej).

Z drugiej strony warto ponownie przyjrzeć się motywom odpowiadającym turystyce erotycznej (tab. 3-4). Zgodnie z podziałem V.T.C. Middletona, turystyce erotycznej (zgodnie z jej definicjami – tab. 1), odpowiadają przede wszystkim motywacje związane z „rozrywką / zabawą / przyjemnością”, ewentualnie „fizjologiczne”⁹. Podział zastosowany przez Mayo i Jarvisa ukazuje, iż motywacje „o podłożu seksualnym” są sklasyfikowane w grupie „motywy relaksu i przyjemności”, obok m. in. „motywów edukacji i kultury” czy „motywów etnicznego dziedzictwa”, czyli tych charakterystycznych dla typowej turystyki kulturowej.

W tym miejscu warto wspomnieć o samym znaczeniu turystyki kulturowej, czy samej kultury w ogóle. O ile do końca lat 70. XX w. za kulturę uważano powszechnie niemal wyłącznie elementy tzw. kultury wysokiej (np. wybitne dzieła literatury, architektury, muzyki i sztuki), to od lat 80. coraz wyraźniej pod wpływem nowego, szerokiego rozumienia kultury, zalicza się do niej także elementy materialne (obiekty) i niematerialne (np. sposoby zachowań, obyczajowości) tzw. kultury niskiej, popularnej albo codziennej. Z jednej strony dowartościowana została dzięki temu np. ludowa kultura materialna (jak tradycyjne budownictwo) oraz treści etniczne (jak ludowa muzyka, obyczaje), a także zabytki aktywności przemysłowej, obiekty militarne i miejsca bitew, z drugiej jednak owo rozszerzenie zakresu kultury ma także inne swoje skutki. Otóż przy przyjęciu tak szerokiej definicji kultury, niemal każda społeczna aktywność ludzka może być zaliczona do działania o charakterze kulturowym, a jej trwały skutek do dziedzictwa kulturowego. Tym samym prawie każda działalność turystyczna, zawierająca element poznawczy (zwiedzanie) lub rozrywkowy (imprezy zbiorowe dowolnego rodzaju) mogłaby być określona mianem turystyki kulturowej [Mikos v. Rohrscheidt, 2008, s. 4]. Takie ujmowanie kultury (a idąc dalej – turystyki kulturowej) pozwoliłoby na uwzględnienie turystyki erotycznej jako jednego z jej elementów. Podkreśla to również A. Kowalczyk [2008, s. 12], według którego turystyka kulturowa może być bliska rozrywce. Jeżeli rozrywka, rozumiana jako spędzanie czasu wolnego, jest traktowana jako element szeroko rozumianej kultury, jej związki z turystyką kulturową są oczywiste.

Trafniejsze uszczegółowienie niniejszego problemu umożliwiłby przegląd dostępnych definicji turystyki kulturowej. Ukazuje on, iż w zależności od pojmowania turystyki kulturowej, można mówić o różnym stopniu jej związku z turystyką erotyczną. Niektóre pojęcia turystyki kulturowej w dość wyraźnym stopniu wskazują na niski (lub praktycznie – żaden) związek pomiędzy analizowanymi rodzajami turystyki. Wśród nich są m. in. definicja S. Medlika, M. Marczaka, A. Kowalczyka:

⁹ Warto nadmienić, iż ww. autor wspomina również o motywacjach „kulturalnych / psychologicznych / edukacyjnych”.

turystyka kulturowa – turystyka o motywacji kulturalnej, taka jak wycieczki do miejsc wartości artystycznej i historycznej, wizyty w muzeach i galeriach, podróże, których celem jest uczestniczenie we spektaklach artystycznych i innych wydarzeniach kulturalnych (S. Medlik),

turystyka kulturowa – to przede wszystkim odwiedzanie miejsc o dużych wartościach turystycznych i historycznych składających się na dziedzictwo kulturowe człowieka; jest to więc zwiedzanie zabytków architektury, wykopalisk archeologicznych, miejsc związanych ze sławnymi ludźmi, wystaw artystycznych, galerii sztuki itp. (M. Marczak),

turystyka kulturowa (w wąskim znaczeniu) – zespół zachowań turystów związanych z ich autentycznym zainteresowaniem dziedzictwem kulturowym (zabytkami, folklorem, miejscami związanymi z ważnymi wydarzeniami itp.) oraz ich uczestnictwem w szeroko rozumianym współczesnym życiu kulturalnym (A. Kowalczyk) [Mikos v. Rohrscheidt, 2008, s. 5 i dalsze].

Z drugiej strony, warto wskazać na definicje turystyki kulturowej, które ze względu na swój „rozszerzony charakter” mogą obejmować szereg innych form podróżowania, np.:

turystyka kulturowa (sensu largo) – wszystkie formy zachowań turystów, gdyż leżące u ich podstaw potrzeby i preferencje zawsze wynikają z uwarunkowań o charakterze kulturowym (np. posiadanego przez turystę systemu wartości), niezależnie od tego, czy zachowanie te wynikają z zainteresowania turystów tzw. walorami kulturowymi, czy też innego rodzaju walorami turystycznymi (A. Kowalczyk),

podróże kulturowe to wchodzenie podczas podróży turystycznych w intensywną do pewnego stopnia interakcję z mieszkańcami odwiedzanych obszarów dla poznania, z pierwszej ręki, ich sztuki, historii oraz sposobu życia (Metelka),

turystyka kulturowa obejmuje wszelkie formy podróży, których głównym motywem jest chęć kontaktu z kulturą w szerokim jej rozumieniu (J. Małek),

turystyka kulturowa zaspokaja ludzkie pragnienie różnorodności, mając jednocześnie tendencję do podnoszenia poziomu kulturowego jednostek i zapewniając wzrost wiedzy, nowego doświadczenia i różnych spotkań (Światowa Organizacja Turystyki) [Mikos v. Rohrscheidt, 2008, s. 5 i dalsze].

Przegląd wybranych definicji turystyki kulturowej pozwala przyjąć, iż turystyka erotyczna może być traktowana jako forma turystyki kulturowej, ale ujmowanej w tzw. szerszym znaczeniu. Ujmowanie turystyki kulturowej w wąskim znaczeniu dotyczy przede wszystkim zainteresowania dziedzictwem kulturowym i innymi formami tzw. „kultury wysokiej”. Ewolucja samej kultury pozwala stwierdzić, że obejmuje one również i inne formy podróżowania, w tym turystykę erotyczną.

Wnioski

Powyższe rozważania wyraźnie wskazują na trudności z precyzyjnym umiejscowieniem seksturystyki w strukturze rodzajowej turystyki. Trudno zgodzić się z opiniami, iż seksturystyka może być częścią turystyki biznesowej. Przede wszystkim należy wskazać na podstawowy motyw uprawiania turystyki biznesowej¹⁰. Wydaje się, iż z punktu widzenia motywów uprawiania seksturystyki najbardziej wiarygodnym byłoby zaliczenie jej do form turystyki wypoczynkowej lub właśnie kulturowej. Autor uważa za konieczne podkreślić, że dotychczas nie dokonano jednoznacznego zdefiniowania turystyki erotycznej, a różnice w poglądach wskazują na złożoność zjawiska. Powyższe trudności mogą również wskazywać na problem sklasyfikowania turystyki erotycznej. Dokonana w artykule analiza definicji turystyki kulturowej wskazuje na możliwość zakwalifikowania seksturystyki właśnie do tego rodzaju turystyki, pod warunkiem jego ujmowania w tzw. szerokim ujęciu. Jednocześnie

¹⁰ R. Davidson podaje iż turystyka biznesowa związana jest z ludźmi podróżującymi w celach, które odnoszą się do ich pracy [Swarbrooke, Horner, 2001, s. 3].

warto podkreślić, że zaakcentowany problem powinien być przedmiotem dalszych analiz i rozważań.

Bibliografia

- Borne H., Doliński A., 1998, *Organizacja turystyki*, WSiP, Warszawa.
- Ciesielski B. W., 2000, *Ekonomika i zarządzanie przedsiębiorstwem turystycznym*, Politechnika Koszalińska, Koszalin.
- Clancy M., 2002, *The Globalization of Sex Tourism and Cuba: A Commodity Chains Approach*, Studies in Comparative International Development, Winter 2002, vo. 36, No. 4.
- Gibson H. J., 2001, *Gender in Tourism: Theoretical Perspectives*, (w:) Women as Producers and Consumers of Tourism in Developing Regions, pod red. Y. Apostolopoulos, S. Sönmez, D. J. Timothy, Praeger Publishers.
- Gaworecki W. W., 1997, *Turystyka*, PWE, Warszawa.
- Godlewski G., Wereszczuk M., 2010, *Sex tourism - a function or a dysfunction of the contemporary travel sector / Turystyka erotyczna – funkcja czy dysfunkcja współczesnego sektora podróży*, Polish Journal of Sport and Tourism, vol.17.
- Holloway J. Ch., Robinson Ch., 1997, *Marketing w turystyce*, PWE, Warszawa.
- Horner S., Swarbrooke J., 2004, *International Cases in Tourism Management*, Elsevier Butterworth-Heinemann, Oxford.
- Jędrysiak T., 2008, *Turystyka kulturowa*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Kibicho W., 2009, *Sex Tourism in Africa: Kenya's Booming Industry*, Ashgate Publishing.
- Kowalczyk A., 2000, *Geografia turystyki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Kowalczyk A., 2008, *Współczesna turystyka kulturowa – między tradycją a nowoczesnością*, (w:) Turystyka kulturowa. Spojrzenie geograficzne pod red. A. Kowalczyka, „Geografia Turystyki”, 1, Uniwersytet Warszawski, Warszawa.
- Kurek W. (red.), 2007, *Turystyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Middleton V.T.C., 1996, *Marketing w turystyce*, PAPT, Warszawa.
- Mikos v. Rohrscheidt A., 2008, *Turystyka kulturowa – wokół definicji*, czasopismo internetowe, www.turystykakulturowa.org, nr 1/2008.
- Mullings B., 2000, *Fantasy Tours; Exploring the Global Consumption of Caribbean Sex Tourism*, (w:) New Forms of Consumption. Consumers, Culture and Commodification, pod red. M. Gottdiener, Rowman & Littlefield Publishers.
- Panasiuk A. (red.), 2001, *Turystyka. Zarys wykładu*, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin.
- Podstawowe definicje i klasyfikacje w statystyce turystyki*, Instytut Turystyki, Warszawa, 1992.
- Prebensen N. K., 2006, *A Grammar of Motives for Understanding Individual Tourist Behaviour*, Thesis submitted for the Department of Strategy and Management at the Norwegian School of Economics and Business Administration in partial fulfilment of requirements for the degree of Dr. Oecon, Tromsø.
- Pruth Ch., 2007, *Sun, Sea, Sex and Swedes. A Study of Campaigns to Prevent Sex Tourism in Natal (Brazil) and Stockholm (Sweden)*, School of Arts and Communication, Malmö University, Sweden.
- Ryan Ch., Hall C. M., 2001, *Sex Tourism. Marginal People and Liminalities*, Routledge.
- Sextourism*, <http://www.sextourism.org.net>, 2010.
- Suprewicz J. Cz., 2005, *Socjologia turystyki*, Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza w Lublinie, Lublin.
- Swarbrooke J., Horner S., 2001, *Business Travel and Tourism*, Oxford Butterworth & Heinemann.
- Szwichtenberg A. (red.), 2000, *Podstawy turystyki*, Politechnika Koszalińska, Koszalin.
- Terminologia turystyczna. Zalecenia WTO*, WTO, Warszawa, 1995.
- Thailand – Tourism and the Sex Industry* (materiał powielony).

Travel Industry Dictionary, <http://www.travel-industry-dictionary.com/sex-tourism.html>, 2010.

Winiarski R., Zdebski J., 2008, *Psychologia turystyki*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa.

WTO Statement on the Prevention on the Organized Child Sex Tourism, Światowa Organizacja Turystyki, Egipt 1995.

Yeoman I., Drudy C., Robertson R., McMahon-Beattie U., 2004, *Sex and Saunas*, (w:) *Revenue Management and Pricing. Case Studies and Applications*, pod red. I. Yeoman i U. McMahon-Beattie, Thomson Learning.

The problem of defining and classifying sex tourism

The article attempts to define and classify erotic tourism (sex tourism). The demonstrated ways in which this phenomenon is covered in professional literature point out to substantial differences between authors, which means there are problems with an unambiguous definition of the phenomenon. It can be assumed that the problems with defining sex tourism are reflected in difficulties with classifying the phenomenon in the generic structure of tourism. Analyzing the available sources, the author also tries to establish if sex tourism can be recognized as a form of cultural tourism. The analysis described in the article should be treated as an introduction to broader considerations on the subject of erotic tourism, especially because the problem – with a few exceptions – has not been of much interest to Polish scientists yet.